

Redovisning för användning av Rettigs forskningsstipendium

Enligt beslut (nr 230) den 12 december 2023 tilldelades jag Rettigs forskningsstipendium om 100 000 kr. Medlen har använts enligt forskningsplanen för att finansiera motsvarande fyra månaders heltidsforskning, vilket har utförts (på 50 %) från januari till augusti 2023.

I projektet har jag arbetat med Humanistiska fondens arkiv vid Antikvarisk-topografiska arkivet. Forskningsarbetet har renderat i en vetenskaplig artikel (se bifogat manuskript) som den 16 december skickades till den historiska tidskriften *Scandia* för bedömning. Resultaten från projektet har även presenterats i ett föredrag vid ett symposium arrangerat i Stockholm av Riksantikvarieämbetet och Vitterhetsakademien den 11 december 2023. Projektet låg även till grund för delar av en populärvetenskaplig essä om humanisters karriärvägar förr och nu som publicerades den 5 december på Humtankar, tankesmedjan Humtanks blogg: <https://humtank.se/hampus-osth-gustafsson-humanisternas-enastaende-karriarer/>.

Nedan följer en kortfattad rapport som lyfter fram de viktigaste resultaten från projektet.

Projektrapport

I projektet den ”Humanistiska fonden: Det tidiga 1900-talets humanistiska forskningsfinansiering och epistemiska effekter” har jag undersökt Humanistiska fondens organisation och bedömningspraktiker med utgångspunkt i dess arkiv vid Antikvarisk-topografiska arkivet. Fonden grundades på Kungl. Vitterhetsakademiens initiativ 1929, främst genom riksantikvarie Sigurd Curmans förtjänst och med stöd av kronprins Gustaf (VI) Adolf, för att stärka humanioras ställning i Sverige – detta i en tid då en stark uppfattning om dessa ämnens alltmer styvmoderliga behandling fick fäste, åtminstone jämfört med humanioras situation i andra jämförbara länder som Danmark och Norge. Under tre decennier verkade fonden på ett nationellt plan som en central aktör och resurs för den humanistiska forskningen. Med sin relativt höga beviljandegrad – som under större delen av perioden låg på över 50 % – beskrevs fonden som en ”rörlig reserv” som olika typer av vetenskapsidkare kunde vända sig till vid behov, vanligen för mer begränsade forskningsinsatser, tryckning och resor. Efter en omorganisation och tillkomsten av ett statsanslag 1947 fick fonden i praktiken en funktion som tydligare påminde om de statliga forskningsråden som inrättats under 1940-talet, vilket medförde en ökad formalisering och tilltagande vetenskaplig professionalisering.

Som utpräglad gränsorganisation ger Humanistiska fondens historia inblickar i en pågående förhandling av förhållandet mellan vetenskapliga och politiska intressen. Staten och lärosätena (universitetens fakulteter) ställdes då mot Vitterhetsakademien. Det rika arkivmaterialet har gett mig möjlighet att ingående följa dessa förhandlingar tillsammans med fondens övergripande utdelningsmönster och konkreta bedömningspraktiker på ett nytt sätt jämfört med tidigare forskning. Jag har därmed kunnat visa på hur de nya formerna av extern forskningsfinansiering fick övergripande effekter på det svenska forskningslandskapet vid 1900-talets mitt. Mot slutet av fondens verksamhet kom universitetsbaserade forskare att premieras på bekostnad av den breda skaran av humanistiska kunskapsproducenter verksamma vid exempelvis läroverk och lärda verk men också andra platser i samhället som länge hade utgjort en omistlig del av ett större epistemiskt ekosystem. Fondens omdaning visar också hur den äldre generation av humanistiska professorer som representerade Vitterhetsakademien med tiden kom att utmanas av andra (yngre) kategorier av

humanistiska forskare i en tid av begynnande universitetsexpansion och demokratisering av samhällets lärda institutioner. Genom att uppmärksamma hur nya forskningsrelaterade ideal manifesterades genom Humanistiska fondens bedömningspraktiker argumenterar jag för att en ny och mer begränsad persona för humanistiska *forskare* tog form i detta skede i takt med att frågor om medelstildelning alltmer landade i frågan om *vem* som kunde betraktas som en legitim mottagare för den här typen av forskningsstöd.

Som en pilotstudie kan denna avgränsade undersökning om Humanistiska fonden förhoppningsvis ligga till grund för kommande forskningsinsatser med fokus på större infrastrukturfrågor och det forskningsfinansiella systemets omdaning i Sverige och på andra håll i modern tid. Arbetet har också gett möjlighet till fördjupade teoretiska reflektioner kring vad som utmärker olika bedömningskulturer (*evaluative cultures*) i specifika historiska sammanhang, vilket är viktigt för att bättre kunna förstå den forskningsfinansieringsregim som vi idag lever i.

Hampus Östb Gustafsson (Institutionen för idéhistoria, Uppsala universitet)

Lund, den 17 december 2024